

Handreiking Periodieke rapportage

Datum

20 januari 2025

Status

Versie 1.0

Handreiking Periodieke rapportage

Een Periodieke rapportage (PR) is een syntheseonderzoek naar de (voorwaarden voor) doelmatigheid en doeltreffendheid van beleid. De PR wordt elke vier tot zeven jaar uitgevoerd voor ieder thema op de Strategische Evaluatieagenda (SEA).

Doeltreffendheid = effectiviteit

De mate waarin de beleidsdoelstellingen gerealiseerd worden dankzij het ingezette beleid en met zo min mogelijk ongewenste neveneffecten.

Doelmatigheid = efficiëntie

De mate waarin de prestaties en effecten van beleid tegen de laagst mogelijke inzet van (financiële) middelen en ongewenste neveneffecten worden bewerkstelligd.

Wat staat er in een Periodieke rapportage?

- ➔ Inzichtbehoefte in de SEA
- ➔ Inzichten uit eerder evaluatieonderzoek
- ➔ De budgettaire grondslag en (eventueel) de bredere financiële gevolgen
- ➔ Beschrijving van de beleidsdoelen, beleidstheorie, beleidsinstrumenten en uitvoering
- ➔ Beoordeling overkoepelende doelmatigheid en doeltreffendheid
- ➔ Lessen voor de toekomst
- ➔ Tenminste één doelmatige beleidsoptie om 20% te besparen
- ➔ Inzichten voor vervolgonderzoek
- ➔ Beschrijving van de wijze waarop onafhankelijkheid is geborgd
- ➔ Samenvatting in het verplichte format

De volledige vereisten voor een PR zijn voorgeschreven in de [Regeling Periodiek Evaluatieonderzoek](#).

Hoe komt de Periodieke rapportage tot stand?

FASE 1

4 – 7 JAAR VOOR DE UITVOERING

Plannen in de SEA

- Denk na over de timing zodat je de juiste inzichten op het juiste moment hebt.
- Sluit aan bij de inzichtbehoefte van de beleidscyclus, maatschappelijke behoeften en evaluatieverplichtingen.
- Zorg dat er voldoende evaluaties zijn voor een goed onderbouwde PR.

FASE 2

1 JAAR VOOR DE UITVOERING

Opstellen plan van aanpak

- Stem het plan af binnen het eigen departement en met Financiën (IRF) en deel het uiterlijk de week voor Prinsjesdag met de Tweede Kamer.
- Houd rekening met eventuele aanvullingen vanuit de Kamer.

FASE 3

NEEM DAAR 1 JAAR DE TIJD VOOR

Uitvoering

- Start met de aanbesteding of begin zelf met de uitvoering.
- Zorg dat de onafhankelijkheid en de kwaliteit van het onderzoek goed zijn geborgd.
- Stuur het rapport, de kabinetsreactie en het oordeel van de onafhankelijke expert voor het einde van het jaar naar de Tweede Kamer.

FASE 4

NA AFRONDING

Leren en verbeteren

- Vertaal de voorgestelde verbeteropties naar concrete vervolgstappen en breng deze in de praktijk.
- Informeer de Tweede Kamer jaarlijks op Verantwoordingsdag over opvolging van de aanbevelingen.

Handreiking Periodieke rapportage

Deze handreiking is gericht op beleidsmedewerkers die een Periodieke rapportage (laten) uitvoeren en voor uitvoerders van een Periodieke rapportage. De handreiking bestaat uit de volgende onderdelen:

1. **Een overzicht van de vereisten van de Periodieke rapportage:** De vereisten voor de Periodieke rapportage zijn uitgewerkt in de Regeling Periodiek Evaluatieonderzoek (RPE 2022). Dit onderdeel van de handreiking bevat een overzicht van alle vereisten, met een korte toelichting.
2. **Een overzicht van het proces voor de Periodieke rapportage, inclusief aanbevolen planning:** Welke stappen moet je zetten om een Periodieke rapportage uit te voeren? Wat is de planning voor de Periodieke rapportage?
3. **Een gedetailleerde uitwerking van vereisten en het proces voor de Periodieke rapportage:** Hierbij worden vier fasen onderscheiden:
  - a. Fase 1: Plannen van de Periodieke rapportage op de Strategische Evaluatieagenda (SEA).
  - b. Fase 2: Opstellen plan van aanpak en informeren van de Kamer over de opzet van de Periodieke rapportage.
  - c. Fase 3: Uitvoeren van de Periodieke rapportage
  - d. Fase 4: Leren en verbeteren

Hieronder wordt eerst de kern is van de Periodieke rapportage kort toegelicht.

Sluitstuk op de Strategische Evaluatieagenda

Een Periodieke rapportage (PR) is een syntheseonderzoek dat elke vier tot zeven jaar wordt uitgevoerd voor ieder thema op de Strategische Evaluatieagenda (SEA). De SEA is ingedeeld op basis van (beleids)thema's. Alle artikelen (als wel de middelen die onder deze artikelen vallen) op de begroting staan op de SEA, middels een koppeling aan (beleids)thema's. Alle belangrijke (beleids)thema's zijn vertegenwoordigd in termen van budgettaire en maatschappelijke relevantie. Een PR is daarmee het verplichte sluitstuk op het SEA-thema. In de PR wordt inzicht gegeven in de (voorwaarden voor) doeltreffendheid en doelmatigheid.

De PR is gebaseerd op eerder uitgevoerde SEA-evaluaties, andere relevante onderzoeken en aanvullend onderzoek om eventuele witte vlekken in te vullen. De regels voor de SEA en PR's zijn uitgewerkt in de [Regeling Periodiek Evaluatieonderzoek \(RPE\)](#).

Verantwoorden en leren

De PR dient niet alleen om verantwoording af te leggen aan de Tweede Kamer en de belastingbetaler over het gevoerde beleid, maar ook om te leren over het gevoerde beleid zodat het lopende beleid verbeterd kan worden.

Inzicht in (voorwaarden voor) doeltreffendheid en doelmatigheid

Een PR brengt alle inzichten uit eerdere evaluaties samen om zo overkoepelend inzicht te bieden in (de voorwaarden voor) doeltreffendheid en doelmatigheid van het gehele SEA-thema.

Doeltreffendheid

De mate waarin de beleidsdoelstellingen gerealiseerd worden dankzij het ingezette beleid en met zo min mogelijk ongewenste neveneffecten (RPE 2022). Een synoniem voor doeltreffendheid is effectiviteit. Om in de PR te meten in welke mate beleid doeltreffend is geweest, moet je scherp hebben wat de doelstellingen van het beleid waren, hoe deze bereikt moeten worden (beleidstheorie), en wat je moet meten om te kunnen beoordelen in welke mate doelstellingen worden gerealiseerd (indicatoren).

Doelmatigheid

De mate waarin de prestaties en effecten van beleid tegen de laagst mogelijke inzet van (financiële) middelen en ongewenste neveneffecten worden bewerkstelligd, dan wel de mate waarin met de inzet van een bepaalde hoeveelheid (financiële) middelen de maximale prestaties en effecten van beleid worden gerealiseerd tegen zo min mogelijk ongewenste neveneffecten (RPE 2022). Een synoniem voor doelmatigheid is efficiency. Bij doelmatigheid wordt onderscheid gemaakt tussen 'kleine doelmatigheid' en 'grote doelmatigheid'.

- Kleine doelmatigheid: Hoe groot zijn de prestaties in relatie tot de uitvoeringskosten? Bijvoorbeeld: Hoeveel inburgeringstrajecten zijn doorlopen in relatie tot de middelen?
- Grote doelmatigheid: Is er een zo groot mogelijke effectiviteit bereikt met de inzet van middelen? Bijvoorbeeld: Hoeveel inburgeraars hebben via een traject een baan gevonden in relatie tot de ingezette mensen en middelen en eventuele neveneffecten?

Wat zijn 'voorwaarden voor doeltreffendheid en doelmatigheid'?

Het streven van de PR is altijd om onderbouwde uitspraken te doen over de doelmatigheid en doeltreffendheid van het beleid, op basis van lessen uit evaluaties. Het kan om verschillende redenen echter moeilijk zijn om harde conclusies te trekken over doeltreffendheid en doelmatigheid. Bijvoorbeeld omdat het beleid nog niet lang genoeg loopt om al effecten te kunnen waarnemen, of omdat het op sommige beleidsterreinen (SEA-thema's) moeilijk is om doeltreffendheid en doelmatigheid rechtstreeks te onderzoeken.

De PR brengt in deze gevallen in ieder geval in beeld welke voorwaarden nodig zijn voor doeltreffend en doelmatig beleid. Er moet dan gekeken worden naar:

- De onderbouwing van de beleidstheorie: Welke aannames worden gemaakt over waarom het beleid werkt? Wat zijn de doelstellingen van het beleid?
- Bekendheid over de werking van de beleidstheorie in de praktijk: Kloppen de aannames die gemaakt worden over waarom het beleid doeltreffend is? Welke signalen zijn er dat het beleid werkt, of juist niet? Onder welke omstandigheden werkt het beleid?
- De samenhang tussen de beleidsinstrumenten: Zijn de instrumenten complementair, overlappend, versterkend, conflicterend.
- De inrichting van de uitvoering van het beleid.

De PR biedt in ieder geval conclusies en lessen over de plausibiliteit dat het beleid werkt naar verwachting.

Meer weten over de SEA, PR en evalueren binnen het Rijk?

Op evaluaties.rijksfinancien.nl staat alle relevante informatie over evalueren binnen de Rijksoverheid. Voor meer informatie over het uitvoeren van een evaluatie bevat de website ook de [toolbox beleidsevaluaties](#). De toolbox bevat ook meer informatie over het uitvoeren van syntheseonderzoek.

Wil je meer leren over het uitvoeren van een PR of andere evaluaties? Geef je [hier](#) op voor een opleiding van de Rijksacademie voor Financiën, Economie en Bedrijfsvoering (RAFEB).

1. Overzicht van de vereisten van de Periodieke rapportage

Vereisten van de Periodiek rapportage

VEREISTEN	TOELICHTING
Proces	
De planning van de Periodieke rapportage is opgenomen op de Strategische Evaluatieagenda (SEA).	<ul style="list-style-type: none"> • Plan voor ieder SEA-thema eens in de vier tot zeven jaar een PR. • Plan na afloop van de PR een nieuwe PR op de SEA in de eerstvolgende begroting.
De verantwoordelijke (vak)minister informeert de Tweede Kamer ten minste één jaar voorafgaand aan de uitvoering over de onderzoeksopzet van de PR.	<ul style="list-style-type: none"> • Stuur de onderzoeksopzet uiterlijk in de week voor Prinsjesdag naar de Tweede Kamer. • De onderzoeksopzet bevat de afbakening van de PR, evaluatievragen, beleidstheorie, borging kwaliteit en onafhankelijkheid, onderzoekmethode en planning. • Informeer de Kamer per brief bij vertraging.
Tenminste één onafhankelijke inhoudelijke en/of methodologische deskundige geeft een onafhankelijk oordeel over de validiteit en betrouwbaarheid van de PR.	<ul style="list-style-type: none"> • Deze onafhankelijke deskundige was niet verantwoordelijk voor het beleid en speelde geen rol bij onderliggende evaluatieonderzoek(en). Dit betreft dus de PR zelf, maar ook de onderliggende onderzoeken. • Een externe uitvoerder van de PR kan niet tevens als onafhankelijke deskundige optreden. • Medewerkers van inspectiediensten of rijkskennisinstellingen met een onafhankelijke status (bijv. PBL, CPB etc.) kunnen wel als onafhankelijke deskundige optreden. Experts van onderzoekdirecties (zoals WODC/IOB) ook, mits zij in staat worden gesteld om een onafhankelijk oordeel te geven . • De geschiktheid van onafhankelijke deskundige(n) wordt afgestemd met de IRF. • Het oordeel van de externe deskundige wordt samen met de kabinetsreactie en het rapport meegestuurd naar de Kamer. • De onafhankelijke deskundige kan ook zitting nemen in de begeleidingscommissie.
De verantwoordelijke (vak)minister zendt de PR inclusief inhoudelijke kabinetsreactie en oordeel van de onafhankelijke expert naar de Kamer.	<ul style="list-style-type: none"> • Bied de PR uiterlijk 31 december van het jaar van uitvoering aan de Kamer aan. • Lukt dat niet, informeer de Kamer, licht toe wat de reden van de vertraging is en geef aan wanneer de PR naar de Kamer wordt gestuurd.

Inhoud

De PR beschrijft de inzichtbehoefte en de stand van kennis op het betreffende SEA-thema.	<ul style="list-style-type: none"> • Beschrijf wat de huidige inzichtbehoefte is voor het SEA-thema. Moet deze bijgewerkt worden? Welke kennislacunes moet het onderzoek oplossen? Waar moeten de uitkomsten aan bijdragen? Vat daarnaast samen wat er al bekend is over het thema.
De PR geeft een overzicht van het uitgevoerde evaluatieonderzoek onder dit SEA-thema.	<ul style="list-style-type: none"> • Geef in de PR weer welke van de geplande onderzoeken op de SEA zijn uitgevoerd. • Je kunt ook andere relevante onderzoeken de PR betrekken, zoals onderzoek op aanpalende SEA- thema's, onderzoeken van andere departementen of van onafhankelijke externe partijen.
De PR geeft een overzicht van de budgettaire grondslag van het beleid op de rijksbegroting, (eventueel) de financiële gevolgen van het beleid voor de samenleving en de (maatschappelijke) kosten van het beleid.	<ul style="list-style-type: none"> • Relevante uitgaven op de rijksbegroting zijn programma-uitgaven en (een indicatie van) de apparaatsuitgaven en uitvoeringsuitgaven. Neem een budgettaire tabel voor de evaluatieperiode. • Financiële gevolgen voor de maatschappij zijn financiële gevolgen voor andere actoren. Denk bijvoorbeeld aan de financiële gevolgen voor burgers, bedrijven, decentrale overheden of de rechterlijke macht. Het kan gaan om eigen bijdragen, administratieve lasten, uitvoeringskosten, handhavingskosten etc. Bij de indicatie van financiële gevolgen kan het zowel om een kwantitatieve als een kwalitatieve duiding gaan.
De PR geeft een (visueel) overzicht van de beleidsdoelen, de beleidstheorie, het ingezette beleidsinstrumentarium en de uitvoering van het beleid.	<ul style="list-style-type: none"> • Werk een overkoepelende beleidstheorie voor het SEA-thema uit. Deze bevat de volgende elementen: een beschrijving van het beleid, de doelen van dit beleid, en de middelen en activiteiten om deze doelen te bereiken, inclusief hun onderlinge samenhang. De beleidstheorie vormt daarmee het geheel van causale verbanden tussen het gevoerde beleid en de gevolgen ervan. Meestal is een beleidstheorie al opgesteld. Zo niet, reconstrueer deze dan voor de PR.
De PR geeft een overzicht van de inzichten uit eerdere evaluaties over de doeltreffendheid en doelmatigheid.	<ul style="list-style-type: none"> • Vat samen wat eerdere evaluaties over de doeltreffendheid en doelmatigheid van beleids(onderdelen). • Beschrijf ook de mate waarin de bevindingen onderbouwd zijn. • Relateer de bevindingen aan de beleidstheorie: Wat zeggen de uitkomsten over de werking van de beleidstheorie in de praktijk?
De PR bevat lessen voor het vergroten van de (voorwaarden voor) doeltreffendheid en doelmatigheid van het beleid.	<ul style="list-style-type: none"> • Baseer de lessen zoveel mogelijk op onderliggende evaluaties en de PR. Beschrijf daarbij mogelijkheden voor het vergroten van doeltreffendheid en doelmatigheid van het beleid bij een gelijkblijvende inzet van financiële middelen. • De PR bevat minimaal een besparingsoptie van 20% op de

---

<p>In de PR wordt ten minste één doelmatige optie geschetst waarmee een besparing van 20% op de budgettaire grondslag van het (beleids)thema kan worden gerealiseerd.</p>	<p>budgettaire grondslag van het (beleids)thema. Met goede inhoudelijke argumenten kun je – in overleg met de IRF - kiezen voor een alternatief besparingspercentage, mits dit recht doet aan een voor het SEA-thema significante besparing. Indien al eerder besparingsopties in kaart zijn gebracht, kun je naar deze rapporten en de desbetreffende opties verwijzen. Besparingsopties uit eerdere evaluaties moet je ook meenemen in de PR of naar verwijzen, indien deze naar de Tweede Kamer der Staten- Generaal zijn verzonden.</p> <ul style="list-style-type: none"> • In overleg met de IRF kan de PR naast tenminste één 20%-besparingsopties ook intensiveringsopties onderzoeken. Wat zijn de (verwachte) effecten op de doeltreffendheid en doelmatigheid van het beleid bij het vergroten van de middelen?
<p>De PR geeft aan waar nog witte vlekken bestaan voor volgende evaluaties.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De PR kan nieuwe of onopgemerkte inzichtlacunes signaleren. Deze lacunes worden geprioriteerd met het oog op de volgende SEA.
<p>De PR beschrijft hoe de onafhankelijkheid is geborgd.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Onafhankelijkheid wil zeggen dat de uitvoerders van de PR onafhankelijk zijn in het uitvoeren en rapporteren. De uitvoerders moeten in staat zijn (of worden gesteld) om vrijelijk en zonder inmenging de evaluatiemethode(n) te kiezen, het evaluatieonderzoek uit te voeren, en erover te rapporteren. • Onafhankelijkheid is in elk geval vereist tijdens de uitvoeringsfase en de rapportage. Dit houdt in dat bewindspersonen en ambtenaren geen dwingende aanwijzingen geven over onderzoeksmethoden, uitkomsten en formuleringen. De uitvoerders van de PR moeten zelf kunnen afwegen wat ze met eventuele opmerkingen of suggesties van bewindspersonen en ambtenaren doen. Dit geldt zowel voor de PR die in eigen beheer wordt uitgevoerd als voor uitbesteed onderzoek aan (onderzoeks)directies binnen het betreffende departement en private of (semi-)publieke partijen. • De onafhankelijkheid wordt geborgd door 1) het instellen van een begeleidingscommissie, met vertegenwoordiging van zowel de opdrachtgever als externe expertise, en 2) het betrekken van een onafhankelijke deskundige. Deze deskundige kan plaatsnemen in de begeleidingscommissie, maar dit is niet noodzakelijk. • Ook kunnen opzet en tussenproduct(en) aan de onafhankelijke deskundige(n) worden voorgelegd voor een toets op validiteit en betrouwbaarheid. Dit kunnen dezelfde onafhankelijke deskundige(n) zijn die een eindoordeel over de validiteit van het eindrapport opstellen voor de Kamer. • Waarborg bij uitbesteed onderzoek bij de opdrachtverlening de onafhankelijke inbreng van • de uitvoerder van het onderzoek.
<p>In de PR wordt een samenvatting opgenomen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De samenvatting voldoet aan de geldende voorschriften volgens het ontwikkelde format. De samenvatting is maximaal 5 pagina's lang, bevat een infographic en voldoet aan de standaardindeling en -opmaak.

-
- De samenvatting bevat een tabel die de afbakening van de PR weergeeft, inclusief het SEA-thema, de evaluatieperiode, de budgettaire grondslag, de begrotingsartikelen en de hoofdvragen.
  - De samenvatting bevat een overzicht van de doelstellingen en instrumenten van het te evalueren beleid (beleidstheorie), een overzicht van de conclusies over doeltreffendheid en doelmatigheid, inclusief neveneffecten, en een overzicht van de belangrijkste aanbevelingen en
  - beleidsopties.

De PR voldoet aan de vereisten van goed evaluatieonderzoek in artikel 3 van de RPE.

- Net als andere evaluatieonderzoeken, moet de PR voldoen aan de vereisten voor evaluatieonderzoek in [artikel 3 van de RPE](#).
-

2. Proces en planning van een Periodieke rapportage

In de onderstaande tabel is het proces voor het opstellen van een Periodieke rapportage samengevat. Daarbij staat ook de geadviseerde planning om het rapport tijdig naar de Tweede Kamer te sturen. In het volgende hoofdstuk worden de stappen nader toegelicht.

Proces en planning

FASE	WANNEER	WAT
Plannen van de PR	Jaar t-7 / t-4	Plan de PR elke 4 – 7 jaar voor het SEA-thema. Maak in de SEA duidelijk over welk deel van het beleid de PR gaat. Stem dit ook af met de IRF. Denk twee jaar voor de PR na over eventuele witte vlekken die nog ingevuld kunnen worden.
Opstellen plan van aanpak en toewerken naar verzending aan Kamer¹	Januari/februari jaar t-1	Startbijeenkomst. Hierin komen de volgende onderwerpen aan bod: de begeleidingscommissie, de onafhankelijk expert, de wijze van uitvoering (zelf of extern) en de wijze waarop uitkomsten van de PR worden geborgd.
	Maart/april t-1	Opstellen en afstemmen onderzoeksvragen.
	Mei t-1	Opstellen concept-plan van aanpak.
	Juni t-1	Plan van aanpak bespreken met: 1) De begeleidingscommissie 2) Het ministerie van Financiën (IRF)*
	Juli t-1	Goedkeuring plan van aanpak via directeur beleidsdirectie, FEZ, DG en SG naar minister.*
	Uiterlijk week voor Prinsjesdag t-1	Plan van aanpak verzenden naar de Tweede Kamer.* Houd rekening met het zomerreces van bewindspersonen.
	September/ oktober t-1	Verwerken van amendementen Kamer en plan van aanpak finaliseren.
Uitvoeren PR	November t-1	Start met het uitbesteden van de onderzoeksopdracht of stel je team samen. Het is slim om aan de slag te gaan met de aanbesteding als de Kamer de Harbersbrief heeft besproken. De opdracht dient aan de kwaliteitseisen van de RPE te voldoen.
	November t-1 t/m maart jaar t	Onderzoeksvragen en methoden finetunen.
	Januari jaar t	Onafhankelijk deskundige betrekken.
	Maart t/m september	Uitvoeren PR.

¹ Voor de verzending van het plan van aanpak van een PR wordt vaak de term 'Harbersbrief' gebruikt. Een 'Harbersbrief' verwijst naar de motie-Harbers (25 september 2014; kamerstuk 34000-36), waarin verzocht wordt om de Kamer vooraf inzicht te geven in de opzet van een PR. Een Harbersbrief betreft dus de brief aan de Kamer waarin het plan van aanpak van een PR wordt gedeeld en toegelicht.

	Medio september	Ontvangst/vaststelling definitief rapport PR.
	Eind september	Oordeel onafhankelijke deskundige opvragen en toevoegen.
	Oktober	<ul style="list-style-type: none"> • Opstellen kabinetsreactie – bespreek met de IRF*. • Aanbieding PR per nota aan de minister samen van met oordeel onafhankelijke deskundige + kabinetsreactie*. • Bespreking in relevante onderraden.
	November	Elke PR moet in de MR worden besproken
	December	Verzending naar Tweede Kamer (PR en oordeel onafhankelijke deskundige en, indien mogelijk, de kabinetsreactie.)*
	December	Publicatie van de PR.*
Implementeren lessen	Z.s.m. na afronding	<ul style="list-style-type: none"> • Beleidsverbeteringen in gang zetten en bredere lessen borgen in de organisatie. • Opstellen nieuwe SEA*.
	Jaarlijks	Gelijktijdig met het jaarverslag, een brief aan de Kamer sturen waarin de opvolging van de bevindingen en aanbevelingen uit de meest recent uitgevoerde PR wordt toegelicht.

* Deze processtappen zijn verplicht

3. Een gedetailleerde uitwerking van vereisten en het proces voor de Periodieke rapportage

3.1 Fase I – Plannen van de Periodieke rapportage

4 tot 7 jaar voor uitvoering Periodieke rapportage

De PR is het sluitstuk van de evaluatiecyclus en wordt verplicht elke 4 tot 7 jaar uitgevoerd.² Hierbij is het belangrijk dat de timing van de PR aansluit bij de inzichtbehoeften vanuit de beleidscyclus, maatschappelijke behoeften en evaluatieverplichtingen; *wanneer heb je welke inzichten nodig? Bijvoorbeeld: wanneer wordt besloten dat een regeling wel of niet wordt verlengd?* De evaluaties worden zo gepland dat er uiteindelijk in de PR het maximale inzicht gegeven kan worden in de (voorwaarden voor) doelmatigheid en de doeltreffendheid van de gezamenlijke beleidsinstrumenten. De timing van een PR wordt afgestemd in de driehoek beleidsdirectie(s), FEZ en Financiën (IRF).

Start met het opstellen van de Strategische Evaluatieagenda

De PR wordt voor 4 tot 7 jaar vooruit gepland op de SEA. Bij het opstellen van de SEA wordt er nagedacht over welke inzichten (op welke moment) nodig zijn. Deze inzichten worden verkregen door de uitvoering van passende evaluaties; de SEA bevat onderzoeken door de (gehele) beleidscyclus. Op die manier heeft de PR een goede voedingsbodem om inzicht te geven in de (voorwaarden voor) doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid.

Tip! Zorg bij het jaarlijks updaten van de SEA dat er ter voorbereiding op de PR evaluaties worden uitgevoerd die aansluiten bij de inzichtbehoefte. Maak daarom ook gebruik van de mogelijkheid om tijdens de looptijd van een thema bij te sturen, indien nodig.

Wil je meer informatie over het opstellen van de SEA? Bekijk dan ook de [SEA-handreiking](#). Het format voor het overzicht van geplande evaluatieonderzoeken en de PR is opgenomen in de [Regeling Rijksbegrotingsvoorschriften](#) (RBV).

Denk goed na over de timing van de Periodieke rapportage

De timing van de PR moet aansluiten bij de inzichtbehoeften vanuit de beleidscyclus, maatschappelijke behoeften en evaluatieverplichtingen. Het heeft geen zin om een PR uit te voeren om de doeltreffendheid en doelmatigheid te beoordelen van beleid dat net volledig herzien is. De opties zijn dan om (1) vóór de herziening een PR uitvoeren, zodat inzichten meegenomen kunnen worden bij de inrichting, (2) de PR op een later moment uitvoeren, wanneer de uitkomsten van het nieuwe beleid ook beoordeeld kunnen worden, of (3) een PR die zich hoofdzakelijk richt op de lessen die meegenomen kunnen worden uit het 'oude beleid' om het nieuwe beleid tijdens het opstarten verder bij te sturen en de aannames in de beleidstheorie te toetsen.

² Zie voor een toelichting op de Strategische Evaluatie Agenda: <https://evaluaties.rijksfinancien.nl/toolbox>

Vorbereiding op de PR

Bekijk twee jaar voor de uitvoering van de PR of er met de uitgevoerde evaluaties het gewenste inzicht gegeven kan worden. Als er nog witte vlekken zijn, kunnen er eventueel nog aanvullende onderzoeken geprogrammeerd worden op de SEA om deze te verhelpen.

3.2 Fase II – Opstellen van aanpak Periodieke rapportage

Jaar vóór uitvoering van PR (t-1)

In het jaar voordat de PR wordt uitgevoerd, moet het plan van aanpak worden uitgewerkt. Het plan van aanpak voor de PR moet uiterlijk de week voor Prinsjesdag gedeeld worden met de Tweede Kamer (de zogenaamde Harbersbrief).

3.2.1 Wat wil je terugzien in een plan van aanpak

In het plan van aanpak staat hoe inzicht in doeltreffendheid en doelmatigheid van het beleid wordt verkregen. Voor de uitwerking van de onderzoeksopzet voor de Kamer kan gedacht worden aan:

- **Afbakening SEA-thema en tijd:** Geef in het plan van aanpak aan welk beleid en welke beleidsinstrumenten onder het (SEA-)thema vallen. Maak daarnaast ook concreet over welke periode het beleid specifiek geëvalueerd wordt. Vermeld daarbij ook waarom dit beleid juist nu geëvalueerd wordt (waarvoor kunnen de inzichten uit de PR worden gebruikt?). Op deze manier is voor de Kamer duidelijk waar de PR precies over gaat.
- **Budgettaire grondslag:** Maak duidelijk welke financiële gevolgen het beleid heeft voor de rijksbegroting. Dit gaat om zowel de gevolgen voor de begroting van het eigen departement, als die van andere departementen. Eventueel kunnen ook de bredere kosten voor de maatschappij worden meegenomen.
- **Beleids Theorie:** De beleidstheorie omvat een beschrijving van het beleid, de doelen van dit beleid, en de middelen en activiteiten om deze doelen te bereiken, inclusief hun onderlinge samenhang. De beleidstheorie vormt daarmee het geheel van causale verbanden tussen het gevoerde beleid en de gevolgen ervan. Het vormt de ruggengraat van evaluatieonderzoek. De kern van de beleidstheorie wordt meestal weergegeven in de vorm van een pijlenschema waarin de relaties tussen middelen (inputs), activiteiten (throughputs), prestaties (outputs) en het beoogde effect (outcomes) visueel worden getoond in de vorm van een doelenboom.

Daarnaast bevat een goede beleidstheorie ook de onbedoelde effecten van beleid (neveneffecten), en factoren buiten de beleidsinstrumenten zelf die het doelbereik beïnvloeden (externe effecten). Expliciteer tot slot ook de aannames die aan de beleidstheorie ten grondslag liggen.

Beleids Theorie: Meer weten over het opstellen en gebruiken van een beleidstheorie? Kijk op de [toolbox beleidsevaluaties](#) voor meer informatie.

- **Overzicht onderliggende onderzoeken:** De PR geeft een synthese van en bouwt verder op de inzichten uit eerder uitgevoerde evaluaties onder dit SEA-thema. Laat zien welke

onderzoeken de input vormen van de PR. Betrek ook andere onderzoeken die bij de PR kunnen worden betrokken, zoals onderzoek op aanpalende SEA-thema's, van andere departementen of van onafhankelijke externe partijen.

- **Onderzoeksvragen:** De onderzoeksvragen bepalen welke inzichten de PR moet opleveren.
  - Geef ten minste antwoord op de onderstaande vragen:
Welke conclusies kunnen worden getrokken over de (voorwaarden voor) doeltreffendheid en doelmatigheid van de instrumenten binnen het SEA-thema?
Hoe kunnen doeltreffendheid en doelmatigheid verhoogd worden?
Hoe kan 20% bespaard worden op de budgettaire grondslag, met een zo groot mogelijke doeltreffendheid en doelmatigheid?³

Werk de onderzoeksvragen zo veel mogelijk concreet uit voor het beleidsonderwerp. Hierbij kun je gebruik maken van de beleidstheorie. Welke instrumenten worden geëvalueerd? Op welke wijze moeten die bijdragen aan de doelstellingen? Door de vragen goed uit te werken, wordt voor de Kamer duidelijk wat er precies in het onderzoek bekeken gaat worden en welke antwoorden ze kunnen verwachten.

- **Onderzoeksmethode:** Geef aan op welke manier de onderzoeksvragen beantwoord gaan worden en welke methode daarvoor gebruikt wordt. In de Kamerbrief kan dit op hoofdlijnen. De gedetailleerde onderzoeksmethode en aanpak worden later uitgewerkt. In de [Toolbox Beleidsevaluaties](#) staat een overzicht van alle relevante onderzoeksmethodes. Kies voor een methode die aansluit bij het beleid en de inzichtbehoefte. Een PR is voor het merendeel een syntheseonderzoek, gebaseerd op eerder uitgevoerde evaluaties, maar biedt de mogelijkheid om aanvullend onderzoek te doen om de resterende witte vlekken in te vullen.
- **Onafhankelijkheids- en kwaliteitsborging:** Geef aan hoe de kwaliteitsborging plaatsvindt. Het is gebruikelijk een begeleidingscommissie aan te stellen. Daarnaast kan een klankbordgroep worden opgesteld of kan externe kennis en kunde worden ingeschakeld.

Meer weten over de rol en inrichting van een begeleidingscommissie? Kijk op de [Toolbox Beleidsevaluaties](#) voor meer informatie.

Licht toe wie in de begeleidingscommissie zitten en waarom dit bijdraagt aan de onafhankelijkheid en kwaliteit van het onderzoek. Zorg voor commissieleden die verschillende perspectieven vertegenwoordigen. Denk in elk geval aan expertise vanuit: beleid, wetenschap (methodologisch en inhoudelijk), veld/uitvoering, FEZ en Inspectie der Rijksfinanciën (IRF). Het is raadzaam om het voorzitterschap bij een onafhankelijke partij te beleggen.

- **Onafhankelijke deskundige:** Eén of meer onafhankelijke (inhoudelijke en/of methodologische) deskundige(n) beoordelen, na afronding van de PR, de kwaliteit en validiteit van het onderzoek. Dit oordeel van de deskundige(n) wordt samen met de

³ In overleg met de IRF kan de Periodieke rapportage naast tenminste één 20%-besparingsopties ook intensiveringsopties onderzoeken. Wat zijn de (verwachte) effecten op de doeltreffendheid en doelmatigheid van het beleid bij het vergroten van de middelen? In overleg met Financiën is er, bij hoge uitzondering, de mogelijkheid om een andere besparingsvariant toe te passen indien er zwaar wegende redenen zijn waarom de -20%-variant niet zou leiden tot reële besparingsopties.

kabinetsreactie en het rapport meegestuurd naar de Kamer. Een onafhankelijke deskundige moet aan de onderstaande voorwaarden voldoen:

- Tenminste één methodologische en/of beleidsinhoudelijke deskundige geeft een onafhankelijk oordeel over de validiteit en betrouwbaarheid van de bevindingen van het uitgevoerde onderzoek.
- Het departement is verantwoordelijk voor het betrekken van onafhankelijke deskundige(n) en draagt de kosten en de urenvergoeding van de deskundige.⁴
- Een onafhankelijke deskundige is niet verantwoordelijk voor het beleid en heeft geen significante rol gespeeld bij onderliggende evaluatieonderzoek(en).
- Een externe uitvoerder van de PR kan niet als onafhankelijke deskundige het onderzoek beoordelen. Probeer te variëren in de keuze voor de onafhankelijke deskundige binnen een SEA-thema (om een mogelijke afhankelijkheidsrelatie te voorkomen).
- Medewerkers van inspectiediensten of rijkskennisinstellingen met een onafhankelijke status (bijv. PBL, CPB, etc.) kunnen als onafhankelijke deskundige optreden. Experts van onderzoekdirecties (zoals WODC/IOB) ook, maar moeten wel in staat worden gesteld om een onafhankelijk oordeel te geven.
- De geschiktheid van een onafhankelijke deskundige wordt afgestemd met de IRF.

Voor de invulling van de rol van de onafhankelijke deskundige zijn er meerdere mogelijkheden. Het is een goed gebruik om de onafhankelijke deskundige al tijdens het onderzoek te betrekken, bijvoorbeeld door zitting te nemen in een begeleidingscommissie of klankbordgroep. Een onafhankelijke deskundige kan eventueel ook parallel commentaar geven. Op deze manier kan een onafhankelijke deskundige input leveren op de opzet en uitvoering van het onderzoek; eventueel kan een deskundige al commentaar geven bij het opstellen van een plan van aanpak. Het is echter ook mogelijk om de deskundige(n) alleen achteraf een oordeel te laten.

De rol van de onafhankelijke deskundige kan eventueel vervuld worden door meerdere personen. Bij voorkeur zijn de deskundigen geschikt om de validiteit en betrouwbaarheid van zowel de (toepassing van de) methode als de inhoud te kunnen toetsen.

Een eerste stap voor het vinden van een deskundige is om een overzicht te maken van deskundigen op het SEA-thema en een ronde te doen langs bijvoorbeeld de relevante vakgroepen van de (Nederlandse) universiteiten. Voor de rol van een methodologische deskundige op het gebied van syntheseonderzoek kan ook rijksbreed gekeken worden naar betrokken deskundigen bij eerdere PRs.

Leg vooraf vast op welke punten de onafhankelijke deskundige een oordeel zal vellen over de kwaliteit van de PR. Op die manier is transparant wat alle partijen onder kwaliteit verstaan en waarop beoordeeld zal worden.

- **Uitvoering:** Er is de keuze tussen het zelf uitvoeren van een PR, het volledig uitbesteden van de PR, of het uitbesteden van onderdelen ervan.⁵ Ook bij uitbesteding is begeleiding door beleidsmedewerkers gewenst om te zorgen dat het departement goed betrokken blijft en voldoende (tussentijdse) lessen uit voortgang en bevindingen kan trekken.

Het is toegestaan een deel van het onderzoek uit te besteden. Zo komt het voor dat bijvoorbeeld de -20% besparingsvariant in eigen beheer wordt uitgewerkt en het syntheseonderzoek wordt uitbesteed. Beide onderdelen zijn echter wel onderdeel van het eindrapport en worden ook in de begeleidingscommissie besproken. Het oordeel van de onafhankelijke deskundige(n) gaat ook over het gehele rapport.

---

⁴ Als leidraad kan het [Besluit vergoedingen adviescolleges en commissies](#) worden aangehouden. Afhankelijk van de exacte urenlast variëren de kosten tussen de €2.000 en €8.000.

⁵ Zie voor do's en dont's van het begeleiden van (onafhankelijk) onderzoek ook par. 4.9 van de [Gedragcode Integriteit Rijk](#).

VOORDELEN ZELF UITVOEREN	VOORDELEN UITBESTEDEN
De kans om veel van de PR te leren, zowel tussentijds als van de resultaten	Je wordt 'gedwongen' om vooraf goed na te denken over wat de PR moet opleveren.
Flexibiliteit: onderzoek in eigen beheer kan nog (beperkt) worden bijgestuurd. Bij uitbesteding ligt veel contractueel vast.	Externe onderzoekers brengen evaluatiedeskundigheid mee.
	Een blik van buiten met een andere invalshoek leidt wellicht tot andere aanbevelingen en lessen.
	Er ligt minder druk op de interne capaciteit.

3.2.2 Welke stappen onderneem je om een plan van aanpak op te stellen?

Startbijeenkomst

In januari/februari van het jaar voor uitvoering van de PR (t-1) organiseer je een startgesprek met in ieder geval FEZ en (eventueel) andere directies en externe partijen. In het startgesprek schets je de contouren van het plan van aanpak. In het vervolgtraject kleur je dit verder in. Op de agenda staan:

- Vereisten aan een PR.
- Welke evaluaties op dit thema zijn uitgevoerd.
- Kaderen van het onderzoek: wat wordt onderzocht over welke periode?
- Bespreken beleidstheorie.
- Inzichtbehoefte en verwachtingen t.o.v. uitkomsten PR.
- Bespreken budgettaire grondslag.
- Planning voor opstellen plan van aanpak.
- Voorbespreken keuze voor intern of extern uitvoeren.
- Vormgeven begeleidingscommissie.
- Voorbespreken keuze onafhankelijke deskundige(n).

Het is goed om voor het startgesprek al één en ander voor te bereiden. Denk bijvoorbeeld al na over de begeleidingscommissie, de onafhankelijk expert, de wijze van uitvoering (zelf of extern) en de wijze waarop uitkomsten van de PR worden geborgd.

Opstellen en afstemmen onderzoeksvragen

In maart/april ga je, op basis van de uitkomsten van de startbijeenkomst, aan de slag met het verder invullen van de het plan van aanpak. Het is belangrijk om de inzichtbehoefte goed te vertalen in concrete, specifieke en gekaderde onderzoeksvragen. Om te komen tot goede onderzoeksvragen helpt het om een analyse uit te voeren van de maatschappelijke context; wat is de inzichtbehoefte daaruit? Voer daarnaast gesprekken over het vertalen van de inzichtbehoefte naar onderzoeksvragen met de kennisdirectie, Chief Science Officer (CSO), BEC (of anders), FEZ en andere stakeholders.

Opstellen concept plan van aanpak

In mei werk je op basis van de afgestemde onderzoeksvragen het plan van aanpak verder uit. Onderstaande elementen kunnen nu verder worden vormgegeven.

- Beleidstheorie.
- Onderzoeksmethode.
- Onafhankelijkheid- en kwaliteitsborging.
- Begeleidingscommissie.
- Onafhankelijke deskundige(n).

Plan van aanpak bespreken met de IRF en eventuele interne adviesorganen

In juni stem je het plan van aanpak af met de IRF en daarnaast met eventuele interne adviesorganen op het gebied van beleidsevaluaties, bijvoorbeeld Beleidsevaluatie Commissie (BEC). De IRF en de adviesorganen hebben de mogelijkheid om input te geven. Neem voldoende tijd om feedback te verwerken en een verbeterde versie af te stemmen. Als er al een begeleidingscommissie is samengesteld, is dit ook het moment om het plan van aanpak al met hen te bespreken.

Versturen plan van aanpak via de lijn aan Kamer

Het afgestemde plan van aanpak verstuur je uiterlijk een week voor Prinsjesdag in het jaar vóór oplevering naar de Tweede Kamer. De vakminister deelt het plan van aanpak vervolgens met de Kamer. Houd rekening met het zomerreces van bewindslieden voor het ondertekenen van de brief over de opzet.

De Tweede Kamer agendaert de opzet van de PR voor een vergadering van de betreffende Kamercommissie. De Tweede Kamer kan vervolgens vragen stellen over de opzet of een voorstel voor aanpassingen of aanvullingen doen en deze per brief kenbaar maken aan de bewindspersoon die over het beleid gaat. Het is gebruikelijk dat de bewindspersoon per brief laat weten hoe de opmerkingen/aanvullingen van de Kamercommissie worden verwerkt.

Finaliseer het plan van aanpak met een vervolplanning en budget

Verwerk de opmerkingen en aanvulling vanuit de Tweede Kamer in het plan van aanpak. Werk verder de vervolplanning concreet uit: welke activiteiten gaan wanneer plaatsvinden? Werk ook het budget verder uit. Het budget wordt grotendeels bepaald door de keuze voor zelf uitvoeren of uitbesteden van werkzaamheden. Kostenposten die meegenomen moeten worden zijn in elk geval:

- Kosten van het onderzoeksbureau;
- Vergoeding voor de onafhankelijke deskundige(n);
- (Mogelijke) vergoeding leden van de begeleidingscommissie;
- Kosten van verrichten van aanvullend onderzoek;

Kosten verbonden aan presentatie van de uitkomsten (drukwerk, organiseren bijeenkomst).

3.3 Fase III – Uitvoeren van de Periodieke rapportage

Na het finaliseren van het plan van aanpak op basis van de opmerkingen vanuit de Tweede Kamer wordt gestart met de uitvoering van de PR. De looptijd van dit proces bedraagt ongeveer een jaar.

Let op! Mocht het onderzoek onverhoopt vertraging oplopen, stuur dan – voor het einde van het jaar van oplevering – een uitstelbrief aan de Tweede Kamer. In die brief moet worden toegelicht waarom de PR is vertraagd, en op welke termijn het rapport naar de Kamer gestuurd wordt.

Betrek de onafhankelijke deskundige

Betrek de geselecteerde onafhankelijke deskundige(n) zo vroeg mogelijk in het proces bij de opzet van de PR. Dit helpt om de kwaliteit van de PR gedurende het traject te helpen waarborgen. De onafhankelijke deskundige maakt veelal ook deel uit van de begeleidingscommissie.

Finetune de onderzoeksvragen en methoden

Leg op basis van voortschrijdend inzicht de laatste hand aan de onderzoeksvragen en kies een methode die deze vragen zo inzichtrijk mogelijk kan beantwoorden.

Besteed de onderzoeksopdracht uit of stel je eigen team samen

Wanneer er is gekozen om de uitvoering van de PR uit te besteden, zorg dan dat je het aanbestedingstraject uiterlijk drie maanden voor de gewenste start van het onderzoek opstart. Kies je ervoor om het zelf te doen? Zorg dan dat je ook dan begint met de samenstelling van een onderzoeksteam. In de praktijk blijkt het verstandig om te starten met het aanbestedingstraject nadat het plan van aanpak is besproken in de Tweede Kamer (oktober - november).

Belangrijke aandachtspunten bij het opstellen van het aanbestedingsdocument (programma van de RPE-eisen) is de methodiek bij het beoordelen van offertes en de afwikkeling rond afgewezen bureaus. Houd er bij het aanbesteden rekening mee dat dit proces enkele maanden in beslag kan nemen. Neem hierover tijdig contact met de [Rijksinkoop samenwerking](#) (RIS) of een ander (inter)departementaal Inkoopbureau. De RIS kan adviseren over de aanpak, de doorlooptijd en de begeleiding tijdens het traject. Zie ook de [aanbestedingsregels](#).

Wanneer een opdrachtnemer is gevonden, is het belangrijk om goede afspraken te maken. Neem in het contract of aanvullend protocol de volgende afspraken op: :

- Hoe de taken tussen onderzoeksbureau en departement worden verdeeld,
- Welke medewerkers met elkaar contact hebben en hoe vaak.
- Wanneer en welke informatie-uitwisseling plaatsvindt tussen het departement en het bureau.
- Wie het overleg met de begeleidingscommissie inhoudelijk en procesmatig voorbereidt.
- Wat de rol zal zijn van de onafhankelijke deskundige, de momenten waarop hij/zij wordt betrokken, de informatie die hij/zij ontvangt en van wie (departement of bureau).
- Met welke frequentie er voortgangsinformatie zal worden verstrekt, inclusief knelpunten en risico's.
- Hoe de verslaglegging van overleg en archivering van documenten wordt geregeld.
- Welke escalatieprocedure wordt gevolgd bij belangrijke verschillen van inzicht.
- Wanneer welke producten worden verwacht.

Tot slot is het verstandig om in de PR duidelijk aan te geven wie de auteur is van welke rapportonderdelen: departement zelf of een extern bureau. Zorg bij aanvullend evaluatieonderzoek voor goede afstemming tussen de opstellers van de PR en degenen die de uitkomsten van het aanvullende onderzoek op papier zetten.

Uitvoering PR

Het uitvoeringsproces voor de PR kan worden aangepast aan de wensen van de stakeholders. Houd daarbij wel rekening met meerdere feedbackrondes en vertraging. De PR moet in het geplande jaar worden verstuurd aan de Kamer; anders moet de Kamer hierover, met een geldige reden, worden geïnformeerd.

De uitvoerder van de PR is vrij om het rapport naar eigen inzicht te structureren, zolang wordt voldaan aan de vereisten zoals gesteld in de Regeling Periodiek Evaluatieonderzoek 2022 (zie [deze tabel](#) aan het begin van deze handreiking).

Opstellen samenvatting PR conform verplicht format

Na afronding van het onderzoek stel je een samenvatting op die voldoet aan de geldende voorschriften. Hierbij maak je gebruik van het verplichte [format](#). Deze samenvatting moet voldoen aan onderstaande vereisten:

- De samenvatting is maximaal 5 pagina's lang, bevat een infographic en voldoet aan de [standaardindeling en -opmaak](#).
- De samenvatting bevat een tabel die de afbakening van de PR weergeeft, inclusief het SEA-thema, de evaluatieperiode, de budgettaire grondslag, de begrotingsartikelen en de hoofdvragen.
- De samenvatting bevat een overzicht van de doelstellingen en instrumenten van het te evalueren beleid (beleidstheorie), een overzicht van de conclusies over doeltreffendheid en doelmatigheid, inclusief neveneffecten, en een overzicht van de belangrijkste aanbevelingen en beleidsopties.

Oordeel onafhankelijke deskundige(n) opvragen en toevoegen

Als het rapport definitief is - na vastleggen met de directeur FEZ en IRF - moet de onafhankelijk deskundige(n) de PR beoordelen. Dit oordeel moet schriftelijk worden vastgelegd en gedeeld met de Kamer.

Opstellen kabinetsreactie

De verantwoordelijke bewindspersoon geeft namens het kabinet een reactie op het definitieve rapport en het oordeel van de onafhankelijke deskundige. De beleidsdirectie stelt een concept-kabinetsreactie op en stemt deze af met FEZ en de IRF (en eventueel met relevante vakdepartementen). Na akkoord van de minister wordt de kabinetsreactie via (ambtelijk voorportaal en onderraad en) via de Ministerraad aan de Tweede Kamer gestuurd. De kabinetsreactie bevat:

- Een evenwichtige samenvatting die recht doet aan alle hoofdconclusies over de doelmatigheid en doeltreffendheid van het beleid. De conclusies die de minister vermeldt worden door het rapport ondersteund.
- Een reactie op de geformuleerde aanbevelingen en besparing/intensiveringsvarianten.
- Een toezegging van welke aanbevelingen de status van opvolging wordt bijgehouden en waarover jaarlijks aan de Kamer wordt gerapporteerd. Voor de aanbevelingen die (voorlopig) niet worden opgevolgd wordt een onderbouwde toelichting gegeven.
- De opvolging van de uitkomsten en aanbevelingen van de PR in (nieuw) beleid. Neem doorwerking van aanbevelingen in beleid ook op in de jaarverslagen en beleidsbrieven.
- Een reactie op het oordeel van de onafhankelijke deskundige.

Let op! Houd er rekening mee dat wanneer de conclusies van een PR tot voorgenomen beleidswijzigingen leiden, deze niet zomaar in de brief mogen. Beleidsvoornemens moeten via de beleidsbrief met de Minister van Financiën worden besproken (voorjaar) en mogen op zijn vroegst met Prinsjesdag (september) worden gepresenteerd.

Aanbieden PR per nota aan de minister samen met oordeel onafhankelijke deskundige + concept-kabinetsreactie

De PR moet vervolgens de lijn in naar de minister. Je stuurt de PR met een begeleidende nota, de afgestemde concept-kabinetsreactie en het oordeel van de onafhankelijke deskundige.

Bespreking in relevante onderraden en MR

De PR wordt via de gangbare voorportalen aangeboden aan de MR.

Voorafgaand aan de ministerraad wordt de kabinetsreactie met de PR en het oordeel van de onafhankelijke deskundige(n) besproken in het desbetreffende ambtelijke 'voorportaal' en vervolgens in de ministeriële onderraad. Dit kan enkele weken in beslag nemen. Houd hier bij het plannen rekening mee. De werkwijze kan per departement verschillen, maar wijkt niet af van de manier waarop andere stukken in de ministerraad worden gebracht (vraag na bij FEZ of de MR-contactpersoon hoe dat in jouw departement gaat).

Na akkoord van het ambtelijk voorportaal, biedt de beleidsdirectie de stukken aan de onderraad dan wel de ministerraad. Meer informatie kun je opvragen bij de eigen departementale MR-contactpersoon. Voor aanlevering resteert vaak weinig tijd ná het ambtelijke voorportaal; bereid dit dus zoveel mogelijk voor.

Verzending naar Tweede Kamer

De minister stuurt de kabinetsreactie met de PR en oordeel van de onafhankelijk deskundige nadat deze in de ministerraad (MR) is behandeld naar de Tweede Kamer. Dit gaat op basis van het gebruikelijk proces binnen het eigen departement. Kort samengevat verloopt de behandeling van de PR in de Tweede Kamer als volgt:

- De desbetreffende Kamercommissie houdt een feitelijke vragenronde over de PR. De ambtelijke Dienst Analyse en Onderzoek (DAO) ondersteunt daarbij en geeft naast opmerkingen over de inhoud, advies over de kwaliteit van de PR.
- De Kamercommissie besluit na ontvangst van de antwoorden op de feitelijke vragen over de verdere behandelwijze.
- Het is uiteraard aan de Tweede Kamer om te beslissen of een debat over de PR gewenst is, of de PR bij een al gepland debat te betrekken. Er kan dan gekozen worden voor een afzonderlijk overleg waarin verantwoording (terugkijken), het trekken van lessen en het maken van afspraken ter verbetering van het beleid centraal staan.

Publicatie van de PR

Na verzending aan de Tweede kamer wordt de PR (en de kabinetsreactie, oordeel van de onafhankelijke deskundige, en eventuele bijlagen) gepubliceerd op de website van de Tweede Kamer en op Rijksoverheid.nl. Daarnaast draagt het betreffende ministerie zorg voor de publicatie ervan op <https://evaluaties.rijksfinancien.nl/>.

3.4 Fase IV – Leren en verbeteren

Het doel van een PR is om lessen te trekken voor de verbetering van beleid, naast het afleggen van verantwoording aan de Tweede Kamer en de belastingbetaler. De lessen kunnen gaan over hoe het beleid zelf kan worden verbeterd, maar ook over eventuele bredere lessen of verbeterpunten met een relevantie ook buiten het specifieke SEA-thema.

Stakeholders

Tip! Zorg dat je tijdens het uitvoeringsproces van de PR stakeholders goed aangehaakt houdt. Dat zorgt voor een gezamenlijk startpunt om samen verbeteringen door te kunnen voeren. Het proces van een PR is niet klaar na verzending aan de Kamer!

Beleidsverbeteringen in gang zetten en bredere lessen borgen in de organisatie

De PR geeft lessen over de doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid en de voorwaarden hiervoor, zoals de governance of de stand van de uitvoering, en om deze te verbeteren. Deze lessen moeten vervolgens in de praktijk worden gebracht. Het is belangrijk om relevante stakeholders direct bij het concretiseren van de verbeterpunten te betrekken.

Dit vraagt van het beleidsdepartement de nodige vervolgstappen:

- Vertaal de voorgestelde verbeteropties naar concrete vervolgstappen. Stel hierin ook prioriteiten. Het is belangrijk om deze vertaalslag niet top-down te maken, maar samen met de relevante belanghebbenden. Denk bijvoorbeeld aan interactieve ontwerpessies naar aanleiding van de inzichten en verbeterpunten uit de PR. Beleg de vervolgstappen bij de relevante directies en eventueel andere partijen.

- Geef de vereiste activiteiten een plek in de beleidscyclus en/of planning- en controlcyclus. Op deze manier kun je de voortgang en afronding monitoren en bijsturen. Betrek hierbij de directie FEZ.
- Stel een nieuwe/aangepaste beleidstheorie op in het geval van beleidsaanpassingen. Dit maakt ook vervolgonderzoek mogelijk om te kijken of de aanpassingen in de praktijk effectief zijn. De [Toolbox Beleidsevaluaties](#) helpt daarbij.

Daarnaast is het goed om te reflecteren waar lessen zijn geleerd die breder toepasbaar zijn dan voor het specifieke SEA-thema. Dit kunnen bijvoorbeeld lessen zijn over hoe een bepaald type instrument het best georganiseerd en gestuurd kan worden. Maar ook lessen over hoe er geëvalueerd is, zoals het ophalen van inzichten uit de uitvoering, die relevant zijn voor andere SEA-thema's. Ook dit vraagt een aantal vervolgstappen:

- Formuleer de lessen en informeer relevante directies, zoals aanpalende beleidsdirecties (en eventueel de BR), of FEZ (of een departementaal adviesorgaan, zoals de BEC of anders) in het geval van lessen over het proces van evalueren.
- Maak vervolgens concrete afspraken over hoe deze lessen worden geïmplementeerd en geef ze een plek in de planning- en controlcyclus of beleidscyclus.

Inzicht in de opvolging verschaffen

Stuur gelijktijdig met het jaarverslag een brief aan de Kamer met de opvolging van de bevindingen en aanbevelingen uit de PR. Geef in de kabinetsreactie op de PR aan over welke aanbevelingen jaarlijks gerapporteerd moet worden.

- Neem de rapportage over de opvolging in een tabel, conform [format](#), op.
- Vermeld in de brief per aanbeveling en bevinding uit de PR een toelichting met betrekking tot de status van de opvolging.
- Vermeld daarnaast een toelichting op het SEA-thema, de evaluatie, de budgettaire grondslag, de gerelateerde begrotingsartikelen en het jaar van afronding van het onderzoek.
- Indien van toepassing is er ruimte om de opvolging op aanbevelingen en bevindingen uit onderliggende evaluaties toe te lichten, bijv. evaluaties met een groot politiek gewicht, budgettair belang of toepasbaarheid van de aanbevelingen.

Opstellen nieuwe SEA

De afronding van de PR vormt meteen weer het startpunt van een nieuwe looptijd van hetzelfde of gewijzigde SEA-thema. De uitgevoerde PR laat ook zien waar huidige inzichten nog tekortschieten. Als het thema nog steeds relevant is, werk dan het betreffende SEA-thema uit in een nieuwe monitoring- en evaluatieplanning voor de komende 4-7 jaar, aansluitend op de inzichtbehoefte en met als sluitstuk de volgende PR. Zie de [Handreiking SEA](#) voor meer informatie en stappen.